

De tornada a l'origen*

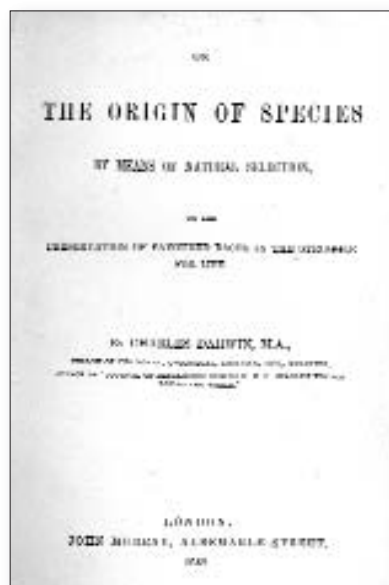
Alejandro Martínez Abraín,
del Grup d'Ecologia de Poblacions de l'IMEDEA

“Yet the structure of each of these birds is good for it, under the conditions of life to which it is exposed, for each has to live by a struggle; but it is not necessarily the best possible under all possible conditions” (El Origen de las Especies, capítol VI)

Darwin es va passar més de vint anys (des de la seva tornada del viatge del Beagle el 1836 fins a la publicació de l'origen el 1859) treballant en una gran obra a la qual ell es referia com el “gran llibre” (the Big Book). Després de rebre la famosa carta de juny de 1858 de Wallace, en què sorprenentment el seu compatriota relatava a Darwin la troballa d'un mecanisme evolutiu gairebé idèntic a la selecció natural darwiniana, aquest es va veure forçat a, primer, promoure un anunci públic i conjunt, davant la Linnean Society de Londres, del descobriment i, segon, a redactar una mena de resum precipitat i dens del seu gran llibre. Aquest resum, escrit per necessitat, amb presses i disgust de Darwin, és el que va acabar essent conegut com “L'origen de les espècies per mitjà de selecció natural o de la preservació de les races afavorides en la lluita per la vida”.

En vida de Darwin es varen arribar a publicar fins a sis edicions de “L'Origen” i en cadascuna d'elles l'autor va introduir nombroses modificacions per afegir puntualitzacions que no havia pogut fer amb les presses de la primera edició i, sobretot, per defensar-se de les crítiques que anaven sorgint pel camí. Per exemple, en la frase final de la primera edició de *L'origen*, que va popularitzar Stephen Jay Gould, aquella de “*there is grandeur 'in' this view of life...*” no hi ha cap referència a un creador que insuflàs el seu alè en cap fase del procés de transmutació de les espècies, però aquesta figura sí que apareix en edicions posteriors. En qualsevol cas l'afegit que, amb diferència, va resultar més danyosa per a la correcta comprensió del missatge darwinista va tenir lloc en la cinquena edició de *L'origen* realitzada el 1869, de la qual es varen imprimir 2.000 còpies. Per influència d'Herbert Spencer, sociòleg britànic del XIX, Darwin hi va incloure per primera vegada la desafortunada idea

que la selecció natural consisteix en la supervivència dels més aptes (“*the survival of the fittest*”). Des d'aquest moment la definició de selecció natural es va convertir en una tautologia lògica, ja que si els més aptes són els que sobreviuen i la selecció natural és la supervivència dels més aptes, hem d'inferir que la selecció natural és la supervivència dels supervivents (*the survival of the survivors*), la qual cosa és com no dir res.

En realitat Darwin no va pensar originàriament la selecció natural en termes absoluts (definibles amb superlatius com “*the fittest*”) sinó en termes relatius (definibles mitjançant comparatius com “*fitter than*”). Això és així, senzillament, perquè les condicions ambientals canvien contínuament i per tant els que avui són els millors, en relació a unes particulars condicions espaciotemporals, demà poden passar a ser els pitjors. Per selecció natural no sorgeixen adaptacions òptimes a l'entorn, sinó que tan sols es veuen beneficiats aquells individus,

* Aquest text ha estat traduït del castellà.

d'entre els disponibles, que en relació a unes pressions selectives concretes compten amb les característiques adequades per sobreviure i reproduir-se millor, sota condicions locals molt concretes (aquí i ara) que són transitòries. Per culpa d'aquest malentès històric es va desenvolupar tot un corrent de pensament filosoficosociològic conegut com "darwinisme social" (el pare del qual és precisament Herbert Spencer) que va portar a justificar nombroses perversions i abusos en qüestions socials tals com el sexisme, el racisme o el nazisme.

En els nostres dies, aquesta errònia concepció del darwinisme (que oblidava el seu caràcter relatiu) continua generant malentesos, fins i tot entre els ecòlegs del segle XXI. Per exemple, com ens recorda Gould, les nostres plantes autòctones no poden considerar-se biològicament millors que les exòtiques, sota cap criteri científic. Les nostres espècies natives varen arribar primer o varen evolucionar aquí (per una sèrie d'accidents històrics encadenats) i varen ser capaces de prosperar, però això no significa que siguin òptimament o globalment les millors per viure en aquestes llars d'entre totes les possibles. Tan sols varen ser "millors que" altres, al seu dia, per surar en aquestes terres, sota unes condicions ecològiques locals particulars que, en certa manera, són producte de les contingències històriques i del caos.

El paisatge ecològic està en realitat ple de buits, de becs adaptatius en termes de Sewall Wright, en els que moltes espècies evolucionades lluny d'aquí poden encaixar millor que cap de les espècies ja presents en el nostre solar. Quina visió tan distinta és aquesta d'aquella que defensa que allò autòcton és millor! Que lluny del rebuig a l'estranger per considerar-lo pitjor! L'única defensa del natiu, que no és poc, ve de la seguretat de saber com es comporten les espècies autòctones, mentre que el comportament de les espècies al·lòctones és molt més imprevisible. Parafraçant a Gould, emprar plantes autòctones per als jardins de les ciutats mediterrànies no és una reivindicació nacionalista sobre l'"optimització" intrínseca de les lavandes i les farigoles enfront de les plantes foranes.

L'exclusió d'espècies natives per part d'espècies exòtiques invasores és prova que la selecció natural no és un mecanisme d'optimització.

Únicament té l'avantatge pràctic de saber per endavant que les podrem mantenir sanes a baix cost i sense problemes inesperats. Clar que tot això és així si (i només si) admetem que el mecanisme darwinian (l'evolució per selecció natural), desenvolupat en un marc intraespecífic (com a generador d'adaptacions al medi dins les poblacions), és vàlid quan ens movem en àmbits interespecífics.

En conseqüència, en aquest 150 aniversari de la publicació de l'obra magna de la biologia, el millor homenatge que podríem fer-li a Darwin és navegar de tornada a *L'Origen* i llegir les seves primeres edicions, on un Darwin precipitat però espontani ens va fer arribar les seves idees més lliures del pes que la conservadora societat britànica del XIX faria caure sobre elles posteriorment. I si us plau meditem, abans d'usar-les, sobre com poden de perilloses resultar les paraules: "bo" i "dolent" són categories absolutes molt distintes de les relatives "millor" i "pitjor", que són àmpliament reversibles enfront dels canvis ambientals que caracteritzen els dinàmics ecosistemes del nostre planeta.

Agraïments: Als meus companys del Grup d'Ecologia de Poblacions de l'IMEDEA i a Carlos Herrera pels seus comentaris crítics. □